

„Daleko, daleko slunce svítí.“ To stačí, doufám. Pan Kadlec může být ujištěn, že z konfrontace těchto citátů mně špatně nebude. A to jsem uvedl pouze namátkou jako jeden dokument k tvrzení páně Nezvalovu, že Svata Kadlec je básník stejně veliký jako původní!

Karel Teige: MANIFEST JIŘÍHO WOLKERA O PROLETÁŘSKÉM UMĚNÍ

V časopise Host (ročník VI, číslo 8) čtu polemický článek od A. M. Píši nadepsaný Jiří Wolker postaven mimo zákon. Tato polemika míří na několik stran. K tomu, co vytýká A. M. Píša tak ostře a rozhorleně Karlu Schulzovi a jeho článku o dějinách Devětsilu, jsem nucen připojit na vysvětlenou a k objasnění sporné věci několik poznámek.

Píša cituje z onoho článku, jenž prý byl otištěn v Lidových novinách v době Týdnu české knihy tyto věty: „Bylo by dobře, aby byly již odstraněny některé nesprávnosti, které hlavně po smrti Wolkerově byly napsány. Vyšlo by mnoho zajímavého ven a já si nemohu odpustit jen to krátké vysvětlení, že v době, od které se datuje nová éra spolku, vyšel známý manifest ve Varu podepsaný Jiřím Wolkerem, manifest, kterým se pak do Devětsilu nejvíce bilo, a hlavně do Teiga, jako důkazem neshod mezi Wolkerem a Teigem. Napsal jej ve skutečnosti celý K. Teige a Wolker jen podepsal.“ Nuže, právě toto krátké vysvětlení — ve skutečnosti naprosto nic nevysvětlující, spíše zatemňující svou věc, zřejmě omylné a nesprávné — nemůže Píša Schulzovi odpustit; nazývá jeho slova ničemnou nepravdou, urážlivou, nactiutračnou, nízkou lží, a Schulze samotného označuje velmi neozdobnými epitety. K věci samé Píša velmi správně uvádí, že Wolker si onen programový článek nepřivlastnil jako své osobní dílo, že není pravda, že ten článek je cele dílem

(Host 6, č. 9—10, červenec 1927)

Teigovým a dodává, že Teige byl jediným (?) a velmi (?) (otazník poznamenává pisatel tohoto svědectví) vydatným spolupracovníkem, ale pouze spolupracovníkem onoho programového projevu, kde ryze Wolkerovy názory a formulace (z nichž cituje typicky wolkerovské věty) stojí vedle názorů a formulací Teigových, vyměřujících pojem umění měštáckého, obsah kolektivistického cítění, přednost tendenčního umění atd. Rovněž vytýká Píša Jindřichu Hořejšímu, že neurčitá jeho poznámka v Rozpravách Aventina o tom, že „K. Teige měl na onom Wolkerově manifestu větší účast, než si myslíte“, je s to zmást v té věci mínění široké veřejnosti. Na konci praví A. M. Píša: „Očekával jsem, že sám K. Teige si přispějí, aby vyvrátil lživé tvrzení Schulzovo“.

— Nuže, lituji, že jsem si nepřispěl, avšak nestalo se tak mou vinou. Činím tedy dodatečně, oč jsem žádán. Nevyvrátil jsem Schulzovo „vysvětlení“ především prostě proto, že jsem dodnes onen zmíněný článek z Lidových novin nečetl a dověděl jsem se o něm až z Píšovy polemiky v Hostu. Tvrzení Schulzovo, dosvědčuji, je naprosto nesprávné a mylné. Tak, jak věc manifestu vysvětluje Píša, je skutečně blíže pravdě; Píšovo zjištění možno v hrubých rysech potvrdit jako správné. Přesto však se domnívám, že Schulz se dopustil omylu z neinformovanosti, že to, co napsal, je hrozitánský nesmysl, avšak nikoliv vědomé falšování a lhaní. Mám za to, že Schulz nemlnil nikterak Wolkerovi ukřivdit. Chtěl patrně demonstrovat paradoxní způsoby, jichž kritika proti Devětsilu tak často užívala, na příkladu, který volil zcela chybně. Ostatně předpokládám, že v článku, kde Schulz mohl napsat podobný hrubý omyl, vyskytuje se jistě celá řada jiných nehorázností, vzešlých z neznalosti skutečných fakt. Schulz prostě v případě Wolkerova manifestu usuzoval podle jiných kolektivních spoluprací v tehdejší Devětsilu, jichž někdy byl i sám účasten (tak např. v článku Severní záře v knížce In memoriam Jiřího Wolkerova je podepsaný Schulz autorem tolika počátečních vět).

Záhy po publikování Wolkerova manifestu a po anketách

a diskusích, které jím byly vyvolány, byl jsem často napadán, zejména za sborníky Devětsil a Život a později za „poetismus“, z nejrůznějších stran a jako zbraně proti mně bylo zhusta používáno citátů z Wolkerova manifestu, někdy dokonce i vět, které jsem tam sám napsal. Celý tento způsob připadal mi hodně komický; nepřikládal jsem nikdy těmto kritikám, polemikám a invektivám váhy, a proto jsem si jich nevěšmal. Nikdy mi nenapadlo přihlásit se o autorství několika vět a pasáží v onom manifestu, jednak proto, že i toto autorství je bezvýznamné, když ten manifest není ani Wolkerovým, ani tím méně mým manifestem, nýbrž právě manifestem tehdejšího Devětsilu a jako takový má být brán. Dále nehlásil jsem se o spoluautorství, poněvadž to, co jsem do Wolkerova manifestu vložil, napsal jsem i jinde, v redakčním úvodníku ke sborníku Devětsil; tento úvodník byl psán současně s manifestem Wolkerovým a mohl jsem tedy odtud předat do Wolkerova manifestu několik odstavců; v onom úvodním, obsírnějším článku vysvětloval jsem podrobněji vše to, co mohl jsem říci v stručném Wolkerově manifestu jen heslovitě, tedy poněkud nepřesně a jen v nejhrubších rysech. Posléze nehlásil jsem se o spoluautorství také proto, že celá věc, o níž Wolkerovu manifestu šlo, se zatím vyvinula dále a jinak, takže manifest i jeho formulace, tím spíše otázka spoluautorství byly pak již dezaktuální. Pochybují, že by to mělo historickou důležitost. A posléze nehlásil jsem se o spoluautorství, jehož rozsah je dosti těžko zcela přesně vymezit, poněvadž v témže manifestu byly řečeny názory Wolkerovy, s kterými jsem již v době vzniku manifestu nedovedl zcela souhlasit, tak například neuznával jsem za vhodné, aby v programovém projevu, který měl stručně a lapidárně říci základní body, jednalo se o optimismu či pesimismu: tato pasáž připadala mi nekonkrétní a příliš ideologická, vzdálená podstaty věci: optimismus či pesimismus, soudil jsem, je spíše problémem jednotlivce než problémem nového uměleckého kolektivního názoru a nedá se zařadit jako zákon nové tvorby.

Později se přece dověděla veřejnost o mé účasti na onom

manifestu zásluhou několika Wolkerových přátel. V kterém si legionářském listě otiskl Josef Kopta článek o Wolkerovi — buď ještě za života Wolkerova, či záhy po jeho smrti — a tam prozrazuje mou spolupráci na onom manifestu. Pak se o tom psalo více, nemám již v evidenci kde. Jestliže jsem ani na tyto zprávy nereagoval, bylo to z těchž důvodů, jak jsem je vypočetl výše, zejména proto, že celá věc zdála se mi nečasová, bezvýznamná; neboť to, co má veliký ohlas, nemá ještě proto velikou důležitost. A na článek Schulzův jsem nereagoval proto, protože jsem o něm nevěděl. Vyzván Píšou, podávám nyní své svědectví.

Píša, řekl jsem, konstatoval Wolkerovo i mé autorství přibližně správně a vymezil naše podíly spravedlivě. Přesto se domnívám, že nebyl jsem jediným spoluautorem. O tom manifestu jsme v Devětsilu tehdy pospolu hovořili — a bylo nás více. Neklame-li mne paměť, domnívám se, že i sám Píša měl tu určitou účast: řekl bych, že Wolker napsal manifest jako určitý výsledek rozhovorů s Píšou, Seifertem, Nezvailem (vždyť jednou odpoledne jsme se tím zabývali u mne v bytě) a za mé spoluúčasti, poměrně snad nejvydatnější. Vždyť ten manifest měl přece být manifestem kolektiva — Devětsilu, a Wolkerovi vážně záleželo na mínění těch, jichž jménem mu bylo mluvit.

Aby se pro příště předešlo podobným omylům, jakých se dopustil Schulz i mnoho jiných, chci zde konstatovat to, co každý dobře informovaný čtenář jistě poznal sám: totiž věty, které tu napsal Wolker a které jsem napsal já, odlišují se dosti jasně způsobem stylizace. A tak, abych mohl v tomto sporu a v této věci podat svědectví co možná nejpřesnější, pročítám Wolkerův manifest Proletářské umění a zaškrtávám v něm řádky, které napsal Wolker, a řádky, na něž se pamatuji a jež rozpoznávám jako svoje. A výsledek je takový:

Podle prvního vydání Díla Jiřího Wolkerova, sv. II, 1924, v článku Proletářské umění je Wolker autorem vět na řádcích: 1—6, 22—31, 41—43, 73—95, 106—113, 121

až 127, tj. do konce. Teige pak je autorem vět na řádcích: 7—21, 32—40, 44—58, 96—105, 114—120.

K tomu je třeba ještě poznamenat, že v některých větách a řádcích prolíná se formulace Wolkerova s mojí tak neodlišitelně, že není možné přesnější rozdělení; a také to, že citát z Havlíčka o tendenční poezii byl Wolkerem převzat z úvodní studie ve sborníku Devětsil, jejíž rukopisy mu byly dány částečně k dispozici.

Doufám, že tímto konstatováním lze vyloučit nějaké nové nedorozumění. A tak ke konci bych rád jen znovu řekl svůj náhled, že chyba a nesmysl, jichž se Schulz dopustil, snad ani nestála za tolik řečí a že Schulz za ně nezasloužil tak nepřátelských přídomků a přívlastků, jimiž jej Píša obdařil. Jde evidentně o omyl; není snad důvodu k podezření, že by šlo o podvod. Snad jsou teď vyloučeny další eventuální omyly literární historie, která však sotva bude se zaměstnávat věcí tak málo důležitou, jako je otázka mého částečného spoluautorství na manifestě Proletářského umění; neboť dějiny literatury a kronika nové generace nebudou asi zaznamenávat to, co už dlouho má právo být zapomenuto.

A literární historik bude se vždy opírat o spolehlivější materiál, než jsou zprávy Lidových novin, kde o Devětsilu a o mladých autorech bylo otištěno na tucty podobných nesmyslů a klepů, kteréžto kachny jsou zvláštní a roztomilou specialitou těchto novin a bylo by neslušné jim tuto hračku brát a vyvracet polemikami — takže Schulzův přehmat není nebezpečným, že by mohl zfalšovat dějiny a uvést budoucí historiky v klam.

(Host 6, č. 9—10, červenec 1927)